NOTE

CU PRIVIRE LA DIALECTELE LIMBII ROMÎNE

Importanța ce o prezintă pentru studiul științific al limbii romîne chestiunea formării și a clasificării dialectelor reiese și din faptul apariției în ultima vreme a unui șir de lucrări consacrate în întregime sau parțial rezolvării acestei probleme, și anume monografia acad. Al. Graur „Studii de lingvistică generală", apărută în 1955 și articolele cu caracter de discuție ale prof. D. Macrea și acad. Al. Graur publicate în numerele 1 și 4 pe anul 1956 ale revistei „Limba romînă".

Obiectul discuției privește chestiunea dacă aromîna, meglenoromîna, istroromîna și dacoromîna trebuie considerate dialecte ale unei limbi romîne unitare sau reprezintă limbi de sine stătătoare.

Cum se prezintă lucrurile în realitate? Lăsînd la o parte chestiunea formării „latinei orientale" (în această noțiune noi nu includem limba dalmată, care s-a format pe un teritoriu cu substrat iliric) și chestiunea posibilei sale diferențieri dialectale, e incontestabil că în momentul pierderii de către imperiu a vastului teritoriu de răspîndire a limbii „romano-balcanice" (conform terminologiei acad. V. F. Șișmarev) sau a „latinei orientale" (conform terminologiei acad. Al. Graur) această limbă prezenta o anumită unitate. Care a fost însă soarta ei ulterioară? În această privință s-au emis diferite păreri. Al. Graur susține că „latina orientală s-a scindat în cinci limbi diferite: istroromîna și meglenoromîna, ambele pe cale de dispariție astăzi, aromîna, care duce o existență precară, și dacoromîna, din care s-a desprins apoi limba moldovenească"[1]; scindarea aceasta, după părerea lui, s-a produs într-o etapă timpurie de dezvoltare a „latinei orientale", nu mai tîrziu de secolul al VI-lea, cînd se întrerupe contactul teritorial între grupurile etnice vorbind aceste limbi nou formate[2].

D. Macrea, din contra, susține punctul de vedere că contactul între susnumitele grupuri s-a menținut activ pînă în secolul al XIII-lea (cu toate că scindarea teritorială s-a produs ceva mai devreme) și că în perioada din secolul al VII-lea pînă în secolul al XIII-lea avem deja de-a face cu „limba romînă comună primitivă" care, în urma anumitor împrejurări istorice, s-a format mai devreme decît limbile romanice apusene[3].

După D. Macrea, în perioada semnalată se formase deja naționalitatea „romînă primitivă", a cărei limbă a fost „romîna comună primitivă". În conformitate cu opinia lui D. Macrea, această naționalitate „romînă primitivă", care n-a ajuns să formeze o unitate statală, la începutul mileniului al doilea în urma anumitor împrejurări istorice (invazia maghiară) se desmembrează, iar „limba romînă comună primitivă" se scindează în patru dialecte despărțite teritorial unul de

[1] Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, București, 1955, p. 127.
[2] Al. Graur, *Dialectele limbii romîne*, în „Limba romînă", nr. 4, an. V, 1956 p. 66.
[3] D. Macrea, *Despre dialectele limbii romîne*, în „Limba romînă", nr. 1, an. IV, 1956, p. 7—8.

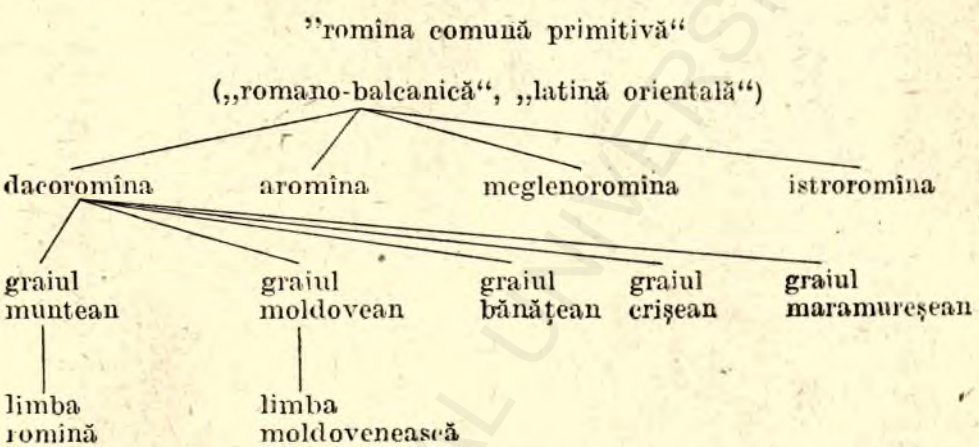
BDD-A10365 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

altul şi fără a mai exercita vreo influenţă unul asupra altuia în procesul dezvoltării lor ulterioare.

Oricum ar fi, soarta acestor dialecte (ale „limbii romîne comune primitive" sau ale „latinei orientale") mai departe a fost diferită. Aromînii, meglenoromînii şi istroromînii au intrat pe rînd în diferite formaţii statale fără să fi ajuns la o formaţie statală proprie, iar dialectele lor „au rămas pînă astăzi la treapta unor graiuri de conversaţie în mediul păstoresc şi rural .. nu au o literatură proprie"[1] şi au păstrat un caracter arhaic.

Alta a fost soarta dialectului dacoromîn, care în procesul ulterior al dezvoltării sale s-a scindat în cinci graiuri : muntean, moldovean, bănăţean, crişean şi maramureşean[2]. Pe baza graiului muntean (graiurilor regiunii Braşov-Tîrgovişte) s-a format limba română literară, care mai tîrziu, absorbind unele trăsături particulare ale celorlalte graiuri, a devenit limba naţiunii romîne ; pe baza graiului moldovean, în urma anumitor împrejurări istorice (alipirea Basarabiei de Rusia în 1812), s-a format mai tîrziu limba literară şi naţională a R. S. S. Moldoveneşti.

În mod schematic această dezvoltare poate fi reprezentată astfel :

Prin urmare, dacoromîna, aromîna, meglenoromîna şi istroromîna pot fi considerate ca dialecte ale unei limbi unitare (fie ale „limbii romîne comune primitive", fie ale „latinei orientale") numai din punctul de vedere al dialectologiei istorice, fiindcă în mod obişnuit astăzi prin „limba română" se înţelege dezvoltarea numai a unuia din dialectele „romînei primitive comune" — dialectul dacoromîn. Aromîna, meglenoromîna, istroromîna şi dacoromîna s-ar putea numi „dialecte latine orientale" sau „dialecte romîne". Această ultimă denumire rămîne acceptabilă şi în cazul negării existenţei „romînei comune primitive", deoarece intră în autonominarea grupurilor etnice vorbind aceste dialecte.

VL. KARAKULAKOV (Stalinabad, R.S.S. Tadjikă).

---

[1] *Ibidem*, p. 19—20.

[2] R. Todoran, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromîne*, în „Limba română", nr. 2, an. V, 1956, p. 38—50.

BDD-A10365 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)